

VIDES KONSULTATĪVĀ PADOME

biedrība „Baltijas Vides forums”, nodibinājums „Latvijas Dabas fonds”, nodibinājums „Vides Izglītības fonds”, nodibinājums „Pasaules Dabas fonds”, biedrība „Latvijas Ornitoloģijas biedrība”, biedrība „Zemes draugi”, biedrība „Vides Izglītotāju asociācija”, biedrība „Vides aizsardzības klubs”, biedrība „Latvijas Zaļā kustība”, biedrība „Latvijas Makšķernieku asociācija”, biedrība „Latvijas ezeri”, biedrība „Zaļā brīvība”, biedrība „Zemnieku Saeima”, biedrība „Vides vārds”, biedrība „Latvijas Botāniķu biedrība”, biedrība „Vides fakti”, biedrība „Latvijas Atkritumu saimniecības asociācija”, biedrība „Latvijas Bioloģiskās lauksaimniecības asociācija”, biedrība „homococ.”, biedrība „Latvijas Biškopības biedrība”.

Peldu iela 25, LV-1494, Rīga, tel.: 67026588, fax: 6782042

Nr. 1-17
29.08.2014.

Zemkopības ministrijai

informācijai

Vides aizsardzības un
reģionālās attīstības ministrijai

Atzinums par likumprojektu “Grozījumi Aizsargjoslu likumā”(VSS-738)

Vides konsultatīvā padome (VKP) sniedz atzinumu par Zemkopības ministrijas sagatavotajiem un Valsts sekretāru sanāsmē izsludinātajiem grozījumiem Aizsargjoslu likuma (VSS-738) 37. panta pirmajā daļā.

Iesniegtie Aizsargjoslas grozījumi attiecas uz diviem Latvijas ūdensobjektu kvalitātei nozīmīgiem un ūdensobjektu kvalitāti ietekmējošiem piesārņojuma avotiem:

- 1) mēslošanas līdzekļu izmantošanu, kas augsnē un tālāk ūdens ekosistēmās ietekmē barības vielu līmeni, paaugstinātā koncentrācijā izraisot ūdensobjektu eitrofikāciju, “ziedēšanu” un aizaugšanu;
- 2) ķīmisko augu aizsardzības līdzekļu lietošanu, kas vairumā ir bīstami un toksiski videi, it īpaši ūdens ekosistēmām, kā norādīts vairumā uz šo līdzekļu iepakojumiem.

VKP iebilst pret sagatavotajiem grozījumiem Aizsargjoslu likuma 37. panta 5.punktā, **kas paredz atcelt** pašlaik spēkā esošo aizliegumu lietot mēslošanas līdzekļus un visus ķīmiskos augu aizsardzības līdzekļus ūdensobjektu 10m aizsargjoslā, un pamato viedokli ar šādiem argumentiem un faktiem:

1. Latvijas upju baseinu apsaimniekošanas plānosⁱ lauksaimniecības radītais piesārņojums ir novērtēts kā viens no galvenajiem cēloņiem, kāpēc lielā daļā ūdensobjektu kvalitāte ir nevis laba, bet gan vidējā, sliktā vai ļoti sliktā ekoloģiskā stāvoklī. Latvija ir apņēmusies sasniegt mērķi – labu ūdens kvalitāti visos ūdensobjektos, bet, ja tiek radīta iespēja palielināt piesārņojuma radīto slodzi, tad rodas apgrūtinājums šī mērķa sasniegšanai.
2. Eiropas Vides aģentūra savā ziņojumā ir novērtējusi, ka daļā no Latvijas teritorijas pastāv augsts slāpekļa un fosfora savienojumu izskalošanās risks. Tāpēc ES rekomendācijas iesaka: gar nepiesārņotām, bet pret eitrofikāciju jutīgām upēm ieteicams ievērot vismaz 25m buferjoslu. Taču pie zemes virsmas slīpuma lielāka par 8% aizsargjoslu platums atkarībā no nogāzes garuma ir pat jādubulto. Rekomendējamie joslu platumi nelieliem virszemes ūdeņiem ir noteikti atkarībā no mēslošanas veida. Taču buferjoslas platums no 6-10m ir ieteikts tām teritorijām, kur minerālmēsļus iestrādā ar izklidētāju vai organisko mēslojumu izklidē ar mēsļu ārdītāju.ⁱⁱ

3. HELCOM sniegtais Baltijas jūrā nonākošā piesārņojuma novērtējums norāda, ka lauksaimniecība dod lielāko daļu, aptuveni 70-90%, no difūzā piesārņojuma N noplūdes.ⁱⁱⁱ Bet Latvija ir apņēmusies samazināt piesārņojošo vielu noteces no savas teritorijas, tāpēc nav pieļaujama slodzes palielināšana.
4. Latvijas Lauksaimniecības Universitātes zinātnieku pētījumi^{iv} pierāda, ka buferjoslas platumam ir būtiska loma difūzā jeb izkliedētā piesārņojuma samazināšanā no intensīvi izmantotām zemēm. Viņu ieteikums ir, ka nebūtu pareizi ieteikt joslu platumu mazāku par 6-10 m, ja vēlamies panākt 50-75% aizturēšanas efektu.
5. Kaimiņvalstīs arī ir noteikta 10m plata ūdensobjektu aizsargjosla, kurā ir ierobežota lauksaimnieciskā darbība tādu pašu vides apsvērumu dēļ. Saskaņā ar Ūdens likumu Igaunijā, tāpat kā Latvijā, ir noteikts aizliegums lietot mēslošanas un augu aizsardzības līdzekļus 10m joslā no ūdensobjekta. Turklāt nitrātu jutīgajā zonā (Latvijā tā būtu Zemgale) šāds aizliegums attiecas uz 50m platu joslu.
6. Pieteiktajā Aizsargjoslu likuma grozījumu anotācija norāda, ka, ja netiek lietoti mēslošanas un augu aizsardzības līdzekļi, raža samazinās apmēram par 30%. Taču anotācijā netiek norādīts, kā pieaugs piesārņojuma līmenis un kādas būs sankcijas Latvijas valstij par Eiropas vides direktīvu neizpildi. Vēršam uzmanību, ka Eiropas Komisija 2013. jau ir ierosinājusi pārkāpuma procedūru pret Latviju par pārkāpumiem saistībā ar Nitrātu direktīvas ieviešanu, tādējādi pašlaik spēkā esošo prasību mīkstināšana var radīt papildus problēmas.
7. Pieteiktajā Aizsargjoslu likuma grozījumu anotācijā tiek norādīts, ka pašreizējā mirklī kontrolējošām iestādēm – Valsts Vides dienestam, Lauku atbalsta dienestam un Valsts Augu aizsardzības dienestam – likumā noteikto normu ir sarežģīti kontrolēt, un lauksaimniekam ir grūti pierādīt, ka noteiktajā joslas platumā audzētajiem kultūraugiem nav lietoti mēslošanas un augu aizsardzības līdzekļi. Vēlamies ierosināt šīm iestādēm veikt pieredzes apmaiņu ar citām valstīm, kur šāda problēma netiek uzskatīta par šķērslī, lai netiktu ieviestas aizsargjoslas.
8. Latvijā jau gadiem ilgi ir juridiski nostiprināta prasība, ka nedrīkst lietot augus aizsardzības un mēslošanas līdzekļus 10m platā aizsargjoslā, kas pēc būtības ir tā pati buferjosla. Par šo prasību kā efektīvu instrumentu piesārņojošās slodzes mazināšanai ir ziņots attiecīgās EK atskaitēs par direktīvu izpildi. Tāpēc nav argumentēta motivācija, kāpēc tiek samazināts joslas platumam, kurā nelieto mēslošanas līdzekļus, šajā brīdī, kad EK ir atzinusi buferjoslas par efektīvu pasākumu piesārņojuma un erozijas mazināšanai.

VKP atbalsta sagatavotos grozījumu tekstu, kas papildinātu Aizsargjoslu likuma **37. pantu ar 8. punktu, nosakot aizliegumu** divus metrus platā joslā apstrādāt augsni un audzēt lauksaimniecības kultūraugus, **to papildinot ar nosacījumu, ka 2m joslu mēra no krasta krants:**

1. Šādas prasības iekļaušana Aizsargjoslu likumā sniegtu papildus ieguvumus piesārņojošās slodzes samazināšanai uz ūdensobjektiem. Turklāt, kā jau minēts likuma grozījumu anotācijā, Eiropas Savienības jaunā lauksaimniecības politika arvien tiešāk atbalsta buferjoslu ierīkošanu un apsaimniekošanu gar ūdensobjektiem. Saskaņā ar Regulu (EK) Nr. 1307/2013^v, EK ir noteikusi buferjoslas kā vienu no ekoloģiski nozīmīgo platību veidiem, kas ir obligāti, lai lauksaimnieki varētu saņemt tiešmaksājumus. Turklāt ekoloģiski nozīmīgajām platībām ir jābūt vismaz 5% no aramzemes platības. Komisijas deleģētā regula (C(2014) 1476 *final*)^{vi} ietver prasības attiecībā uz buferjoslām – tās ir jānosaka ne šaurākas kā 1m, bet tās var būt platākas, ietverot arī upju aizsargjoslas līdz 10m platumam. Šajā joslā nevar notikt lauksaimnieciskā ražošana, bet var tikt veikta pļaušana vai lopu ganīšana, un tā jābūt atšķirīgai salīdzinājumā ar pieguļošajām lauksaimniecības zemēm.
2. Zālāja joslas ieviešana mazinātu augsnes erozijas radīto sedimentu un barības vielu ienesi ūdensobjektos un samazinātu aramzemes bojājumus erozijas rezultātā, kas sevišķi svarīgi

ir iznomātajās platībās. Šī brīža lauksaimnieciskās prakses un noteikto aizsargjoslu platuma apstākļos Latvijā 15,4% lauksaimniecības zemju jeb 380 000 hektāru platībā ir vērojama ūdens erozija^{vii}. Ir pierādīts, ka veģetācija aizkavē erozijas procesu, sevišķi ziemas mēnešos un pavasara palu laikā. Turklāt ir svarīgi, lai zālāja josla tiktu mērīta no krasta krants, jo mērot no vidējā ūdens līmeņa, 2m zālāja josla var atrasties uz gultnes nogāzes un uzart varēs līdz krasta krantij kā pašlaik.

VKP aicina Zemkopības ministriju un Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministriju turpināt diskusiju un ņemt vērā zinātniski pamatotus priekšlikumus par mēslošanas līdzekļu un augu aizsardzības līdzekļu lietošanas aizlieguma noteikšanu arī gar meliorācijas grāvjiem un meliorācijas akām.

VKP aicina izskatīt arī iespēju diferencēt joslas platumu atkarībā no nogāzes slīpuma. Jo lielāks nogāzes slīpums, jo platākai būtu jābūt aizsargjoslai.

Lai diferencētu un vietām samazinātu prasības virszemes ūdensobjektu aizsargjoslās aramzemēs, būtu nepieciešams upju baseinu plānos un citos ūdeņu apsaimniekošanas dokumentos konkrēti un pamatoti noteikt sliktā stāvoklī esošo ūdensobjektu negatīvi ietekmējošos faktorus un tos izraisošos objektus. Šādai izpētei un analīzei līdz šim nav pievērsta pietiekama uzmanība.

Nobeigumā vēršam uzmanību, ka Latvijai ir saistošas Ūdens struktūrdirektīvas prasības, kas nosaka, ka dalībvalstis apņemas īstenot pasākumus, lai novērstu visu virszemes ūdensobjektu stāvokļa pasliktināšanos. Mēs ceram, ka Latvijai netiks radīta līdzīga rakstura situācija, kā ar gaisa kvalitātes Rīgā risināšanu, kad Eiropas Komisija izvirza pretenziju par direktīvas neizpildi.

Informējam, ka VKP sastāvā esošā biedrība Zemnieku Saeima neatbalsta augstāk minētos iebildumus pret mēslošanas līdzekļu lietošanas aizlieguma sašaurināšanu no 10m uz 2 m.

Ar cieņu,

Viesturs Ķerus
VKP priekšsēdētājs

I.Trušinska, 67026588
Ilze.trusinska@varam.gov.lv

ⁱ <http://www.meteo.lv/lapas/vide/udens/udens-apsaimniekosana-/udens-strukturdirektivas-zinojumi/udens-strukturdirektivas-zinojumi?id=1247&nid=606>

ⁱⁱ *Recommendations for establishing Action Programmes under Directive 91/676/EEC concerning the protection of waters against pollution caused by nitrates from agricultural sources. Part A: Review and further differentiation of pedo-climatic zones in Europe: 2011. Alterra, Wageningen. 91 pp.*

ⁱⁱⁱ *HELCOM. 2011. The Fifth Baltic Sea Pollution Load Compilation (PLC-5). Balt. Sea Environ. Proc. No. 128. 217 pp.*

^{iv} *Jansons V. (red.) „Aizsargjoslu pielietošanas lauksaimniecībā pieredzes izpēte” LLU Tēma Nr. KL-6, Jelgava, 2013.*

^v <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:347:0608:0670:en:PDF>

^{vi} <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/3/2014/LV/3-2014-1476-LV-F1-1.Pdf>

^{vii} *Lauku attīstības programmas 2014.-2020. gadam Stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējums., 34.lpp.*
https://www.zm.gov.lv/public/files/CMS_Static_Page_Doc/00/00/00/39/81/LAP_2020_SIVN_gala_2014.pdf